

Shcherbyna Anastasiia Valer'evna

The philosophy of solipsism

Text of the annotation. Apparently, everyone once had doubts about the reality of this world, thought that there is no past and future, and no one at all except themselves. Suddenly everything around is just a game of our consciousness?

Keywords: solipsism; reality; projection; idea; existence; matter.

Щербина Анастасія Валер'євна

Философия солипсизма

Текст аннотации. Наверное, все когда-то сомневались в реальности этого мира, задумывались, что прошлого и будущего не существует, да и вообще никого, кроме себя, нет. Вдруг все окружающее - это всего лишь игра нашего сознания?

Ключевые слова: солипсизм; реальность; проекция; идея; бытие; материя.

УДК 177.7

**ЩАСТЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ЕТИЧНА КАТЕГОРІЯ:
ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ**

Шипілова О.Е., ст. гр.1541

Науковий керівник: канд. філос. наук Гончарова О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

shipilooova01112001@gmail.com

Анотація. У даній статті розглянуто філософське поняття «щастя», його визначення, та розуміння у різні епохи людства. Евдемонізм постає як сенс життя у філософії. З'ясовано становлення та розвиток категорії щастя від давнини до сьогодення.

Ключові слова: щастя, евдемонізм, філософія, сенс життя, доля, стан, мораль.

Вступна частина: Оскільки уявлення про щастя і нещастя є специфічною особливістю світогляду людини, то їхнє дослідження може здійснюватися науковими дисциплінами, що розвиваються в рамках антропоцентричної парадигми: філософії, психології, соціології. Уявлення про щастя утворюють найдавніший елемент світогляду, є узагальненим розумінням світу і людини, виступають в якості оціночних суджень про життя, критеріїв вибору способу життя. У чому полягає щасливе життя, як його досягти і що необхідно людині, щоб протистояти неминучим в житті нещастям - вічна проблема філософських роздумів і дискусій. Ідея щастя є не тільки однією з найстаріших в історії етики, але також однією з найбільш плідних етичних і соціальних ідей. Сприятлива доля, везіння - одне з перших понять, близьких до щастя. У Стародавній Греції воно найчастіше мало назву «добра доля», в релігійних творах і міфах вживалося по назвою «евдемонія», що дослівно означало долю людини, що знаходиться під захистом добрих богів, тобто вдалу долю. Згодом в працях Аристотеля це слово стало позначати володіння вищими благами. Отже, як з давнини до сьогодення бачили та розуміли щастя? [2].

Основна частина: Евдемонізм - одна з основних концепцій сенсу життя у філософії, згідно з якою сенс людського життя полягає в прагненні до досягнення щастя. Прагнення до

нього розуміється прихильниками як справжнє призначення людини. Представниками цього напрямку є такі відомі філософи, як Епікур, Аристотель, Дідро, Вольтер, Фейєрбах, Гассенді, Ламетрі та інші. Ще поняття «евдемонізм» дуже тісно перегукується з іншою етичною концепцією - гедонізмом, згідно якої життя є насолодою, але, на відміну від гедонізму, щастя в евдемонізмі не пов'язане з великими чуттєвими насолодами, щастя є помірність в тілесних задоволеннях.

В Античній Греції Демокріт, Епікур і Аристотель в своїх філософських теоріях виходили з концепції прагнення до щастя, але розуміли його по-своєму. Епікур і Демокріт вважали, що найвищими задоволеннями є духовні, щасливий той, хто досяг атараксії. Аристотель вважав, що щастя - це життя відповідно до чеснот, причому вища інтелектуальна чеснота - мудрість - показує, що щастя полягає в споглядальному блаженстві. Елементи евдемонізму можна знайти у багатьох, зовсім різних уявленнях про теорію щастя. Основний сенс трактату Людвіга Фейєрбаха «Евдемонізм» полягає у тому, що в основі всіх без винятку вчинків і дій людини (і взагалі всього живого) лежить одне бажання - прагнення до щастя (евдемонізм), який визнається рушійною силою суспільного розвитку. Дане поняття проявляється навіть у примітивних інстинктах, наприклад, самозбереження, тобто любові до життя, а це і є прагнення до щастя, через яке пояснюються навіть сутність будь-якої релігії і найважливіші проблеми психології. Евдемонізм базується на розумному егоїзмі і у той же час на прагненнях соціуму, адже сама природа встановила, що щастя поодинокі неможливо. Евдемонізм знаходить своє відображення і в літературних творах різних епох, різних культур і в різних контекстах. Так, наприклад, заклик до земних радощів звучить в «Декамероні» Джованні Боккаччо, представника італійського Ренесансу, де десять чоловік намагаються відгородитися від оточуючих їх лих і побудувати власний рай, власне щастя, нехай і ілюзорне. Елементи евдемонізму є і, напевно, в будь-якому творі в жанрі романтизму, де у головного героя спочатку мета - прагнення до щастя, подолання будь-яких перешкод на шляху до нього, такий усім відомий Лермонтовський «Мцирі».

Демокріт був одним з перших, хто помістив поняття щастя в центр своїх міркувань. Він стверджував, що щасливе життя залежить не тільки від вдалої долі, але, навіть більшою мірою, від внутрішнього стану людини. Щасливе життя - це таке життя, яке відчувається позитивно, за якого людина задоволена. Головне в ньому не те, що людина має, а те, що вона відчуває при цьому. Внутрішні умови означають для щастя більше, ніж зовнішнє везіння, отримання задоволення: «Не досконалість тіла і не багатство дають щастя, а рівний характер і багатство уяви» [1]. Якщо основною мірою щастя у Демокріта було внутрішня задоволеність життям, то для Сократа, Платона і їх послідовників необхідною умовою щасливого життя було володіння вищими благами, а самозадоволення було їхнім наслідком.

Основоположник етики як науки Аристотель систематизував поняття щастя в таких творах, як «Нікомахова етика» та «Велика етика». В основу феліцитарного блага філософ кладе принцип діяльності: джерелом щастя для нього є «діяльність душі в повноті чесноти», що приносить людині насолоду й моральне задоволення; оскільки вище благо - це щастя, і воно - мета, а досконала мета - в діяльності, то, живучи діяльнісно та цнотливо, людина може бути щасливою і мати вище благо. Антисфен, основоположник кінічної школи, вважав ключем до щастя поняття чесноти. Бажання і воля у Антисфена (Аристотель додав до них виховання і освіту) були необхідною умовою чесноти. Таким чином, поняття евдемонії охоплює свідому, моральну, соціально-значиму життєдіяльність індивіда і належить усім, хто в тій чи іншій мірі

схильний до споглядальної, теоретичної та суспільно-політичної діяльності. Аристотель, який визначив поняття евдемонії, доповнив її поняттям блаженства. На думку філософа, людина, яку переслідує зла доля і відбирає у неї зовнішні блага, не може пізнати повного щастя, блаженства.

За місцезнаходженням джерела щастя поза або всередині його суб'єкта протиставляються евдемонічні теорії, що визнають щастя вищим благом, а прагнення до нього - основою моралі, і деонтологічні теорії, що ставлять слідування обов'язку на перше місце серед етичних цінностей і визнають щастя похідним феноменом від феномену чесноти. У першому випадку джерело щастя може бути як внутрішнім, так і зовнішнім: вище благо може бути моральним або натуралістичним, що належить природі речей. У другому випадку джерело щастя завжди внутрішнє - бажання діяти відповідно до норм чесноти і слідувати обов'язку в своїх вчинках [1] [3]. Так, Імануїл Кант пов'язує вище благо не з щастям, а з моральним законом і релігією: «Моральний закон через поняття вищого блага як об'єкта і кінцевої мети чистого практичного розуму веде до релігії». Моральний закон визначає вище благо, здійснення якого можливе тільки при відповідності волі людини волі творця світу. Саме моральний закон захищає «безмежне бажання щастя і визначає підставу волі, яка призначена до сприяння вищому благу. Ось чому мораль є вченням не про те, як ми повинні зробити себе щасливими, а про те, як ми повинні стати гідними щастя» [4].

З розвитком християнства уявлення про щастя зближуються з поняттям блаженства. Як зазначає Владислав Татаркевич, щасливі в грецьких текстах Євангелія іменувалися блаженними. Пізніше в латинських текстах головним поняттям виступає «felicitas», яке означає блаженство [1]. Згідно з християнським вченням, стану блаженства можливо досягти і на землі. Людина може бути щасливою, якщо діє за законом Божим. Християнське поняття щастя застосовувалося і в схоластичній філософії. Як і давньогрецькі філософи, схоласти стверджували, що задоволення не складає щастя, а є його наслідком. Джерелом щастя схоласти вважали релігійне добро. Як і давні греки, вони вважали, що розумне і добродійне життя в поєднанні з вірою в Бога, Його допомогою і любов'ю може дати людині щастя. Можна сказати, що любов Бога і віра в Нього були тим специфічним мотивом, введеним в поняття щастя християнською філософією. Згідно з християнським вченням, людина мала можливість досягти щастя тільки в загробному житті, а в житті земному має бути тільки смиренність і покавання. Було в християнстві і поняття Абсолютного блага, яке полягало в можливості досягнення загального щастя для людей, але в суспільстві це поняття все одно сприймалося тільки як індивідуальне досягнення кожною людиною щастя в потойбічному світі.

У Новий час стався переверт в розумінні щастя. В черговий раз люди переглядають свої погляди, відмовляючись від старого і проголошуючи нове. Якщо в Середні віки розуміння щастя було невіддільне від Бога, Його обдарування, то в Новий час цьому поняттю присвоюється такий атрибут, як суб'єктність. Якщо для Середньовіччя характерно досягнення щастя через володіння вищими благами, то в Новий час щасливим себе визначає сама людина, виходячи зі свого відчуття. Тепер людина вважається щасливою, якщо вона задоволена своїм життям, отримує від нього задоволення, незалежно від того, чи володіє вона якимись благами. Нове розуміння так вкоренилося в умах людей, що здавалося дивним, що раніше було якесь інше визначення щастя.

Отже, в ході історичного розвитку філософського осмислення категорії щастя сформувалося 4 головні ідеї про розрізнення щастя і задоволення:

1. *Цілісність щастя.* На відміну від задоволень, щастя символізує цілісність і гармонію. Якщо задоволення окремі один від одного, то щастя цілісне і повне. Воно визначається в контексті задоволеності життям в цілому.

2. *Тривалість щастя.* Згідно з другою ідеєю, щастя від задоволення відрізняється тривалістю. Якщо задоволення короткострокові і ефемерні, то щастя є тривалим задоволенням. Такий поділ проводився вже Аристотелем у Стародавній Греції та Г. Лейбніцем на початку Нового часу.

3. *Якість щастя.* Третя ідея визначає щастя за критерієм якості задоволеності. На відміну від задоволення, яке є досить поверхневим, щастя викликає більш повні і глибокі почуття. Радість якісно відрізняється від задоволення, а щастя від радості. Даного підходу дотримувалися М. Шелер і У. Мак-Дугалл.

4. *Щастя як об'єкт позитивної оцінки.* Згідно четвертої ідеї, щасливим є не тільки той, хто вміє радіти життю, але той, хто радіє не без підстав. Щастя визначалося як об'єкт позитивної оцінки, схвалення. На відміну від задоволення, щастя не може виникнути з нізвідки, воно завжди має позитивні підстави і визначеність [5].

У марксистському вченні питання про щастя є одним з питань морального життя людини. Щастя - масштабна, але не єдина мета існування. Як стверджує марксистська етика, реальне значення категорії «щастя» не в тому, щоб дати відповідь на питання про засоби його досягнення, а в тому, «щоб виступати регулятивно ідеєю моральної свідомості, що допомагає людині в процесі пошуку ціннісних орієнтирів і моральних маяків свого життя». На відміну від евідемонізму, в етиці марксизму мораль не ототожнюється зі щастям. У ній проявляється природа не окремої людини, а особливості її відносин з іншими людьми, з суспільством в цілому. Щаслива людина може бути доброчесною. В цьому проявляється подібність евідемонізму та етики марксизму. Різниця їх в тому, що в марксизмі чеснота не є причиною щастя: «Зробити так, щоб доброчесний не міг не бути щасливим - ось в чому питання. І його рішення залежить від устрою суспільства, від соціальних умов і суспільної моралі, а не від якостей окремої людини».

Неоднозначність ставлення до щастя в сучасному світі корениться в різноманітності точок зору, ціннісних та поведінкових установок людей. Для людини, орієнтованої на гедоністичні цінності, тобто на цінності власного задоволення, складно уявити собі щастя без задоволення матеріальних потреб. Проте багато з цих потреб є помилковими, нав'язаними нам суспільством споживання. З шаленим ритмом життя сучасного мегаполіса людина просто не встигає бути щасливою, оскільки її хвилини, години, дні і роки проходять в нескінченній гонитві за матеріальними сурогатами щастя. Для того щоб знайти щастя, необхідно створити надійну і сильну життєву основу. Це - духовні цінності, які дозволяють людині піднятися над матеріальним світом і усвідомити, що не в грошах або володінні престижними речами полягає справжнє людське щастя.

Висновки: Отже, в ході історичного розвитку філософської думки щастя розумілося і як сприятлива доля, і як блаженство, і як задоволення життям, і як володіння вищими благами, і навіть як наслідок благочесного життя, сповненого моральним обов'язком.

Що таке щастя сьогодні? Напевно, немає такої людини, яка б не ставила собі це питання. Напевно, немає і такої людини, яка б знайшла точне визначення, яке відповідало б кожному з нас. Щастя - воно ж таке непостійне і вічно вислизає. Для кожного воно своє. Для когось воно має матеріальну оболонку – своєрідне щастя, укладене в річ. Для інших воно невідчутне,

духовно наповнене сенсом. Ну, а для третіх, щастя - це чиєсь обличчя, як писав у своїй книзі Фредерік Бегбедер. Потрібно просто любити життя, навчитися бачити красу навколишньої природи, створювати красу своїми руками, мріяти і досягати своєї мети. Тільки сама людина може зробити себе щасливою.

Список літератури:

1. Татаркевич В. «О счастье и совершенстве человека // ОАО "Издательская группа "Прогресс" 1981 с.62,66-Режим доступа https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/ehstetika_i_ehtetika/tatarkevich_vl_o_schaste_i_overshenstve_chelovek_a_1981/36-1-0-3575
2. Евгеньева А.П.Словник російської мови: В 4-х т. / Москва Поліграфресурси ред 1999 .с.74-86
3. Воркачев С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт-2004// М. Гнозис, 2007. — 288.-Режим доступа <https://www.twirpx.com/file/273376/>
4. Кант .Критика чистого разума-1965 с.463-500.// М.: Наука, 1999 .- 655 с
5. Гольбах П.А. Избранные произведения в двух томах: Т. 1 -1963 с.308-342// М.: Мысль, 1963.- 563 с-Режим доступа https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_prosveshhenie/golbakh_izbrannye_proizvedeniya_v_dvukh_tomakh_tom_2/11-1-0-59

REFERENCES

1. Tatarkevich V. «About happiness and perfection of the person // OJSC" Publishing group "Progress" 1981 p.62,66-Access mode https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/ehstetika_i_ehtetika/tatarkevich_vl_o_schaste_i_overshenstve19chene_19-1-3575
2. Evgeneva AP Dictionary of the Russian Language: In 4 vols. / Moscow Polygraph Resources ed. 1999 p.74-86
3. Vorkachev SG Happiness as a linguocultural concept-2004 // M. Gnosis, 2007. - 288.-Access mode <https://www.twirpx.com/file/273376/>
4. Kant. Critique of Pure Reason-1965 p.463-500. // M .: Nauka, 1999 .- 655 p.
5. Golbach PA Selected Works in Two Volumes: Vol. 1 -1963 p.308-342 // M .: Mysl, 1963.- 563 s-Mode of access https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_prosveshhenie/golbakh_izbrannye_proizvedeniya_v_tom_akh_0-59

Shipilova Alexandra Eduardovna

Happiness as a philosophical and ethical category: the transformation of understanding from antiquity to the present times.

Abstract. This article examines the philosophical concept of happiness, its definition. The concept of happiness and its understanding in different epochs of humanity are analyzed. Eudemonism is observed as the meaning of life in Philosophy. The process of gaining happiness from Antiquity to the present times is discovered.

Keywords: happiness, eudaimonism, Philosophy, meaning of life, destiny, state, morality.

Шипилова А.Е.

Счастье как философско-этическая категория: трансформация понимания от древности до современности.

Аннотация. В этой статье рассмотрены философское понятие счастья, его определение. Проанализировано понятие «счастье» и его понимание в разные эпохи развития человечества. Эвдемонизм рассматривается как смысл жизни в философии. Прослеживается становление категории счастья от древности до современности.

Ключевые слова: счастье, эвдемонизм, философия, смысл жизни, судьба, состояние, мораль.